

Vrba borůvkovitá (*Salix myrtilloides*) v Železných horách

Salix myrtilloides in the Železné hory Mts. (East Bohemia)

Jaroslav J í r á s e k

Botanický ústav AV ČR, CZ-252 43 Průhonice, Česká republika

Jirásek J. (1995): Vrba borůvkovitá (*Salix myrtilloides*) v Železných horách. - Preslia, Praha, 66:349-352[in Czech].

K e y w o r d s : *Salix myrtilloides*, willow, floristics, distribution, phytosociology, meadows, peat bogs, East Bohemia

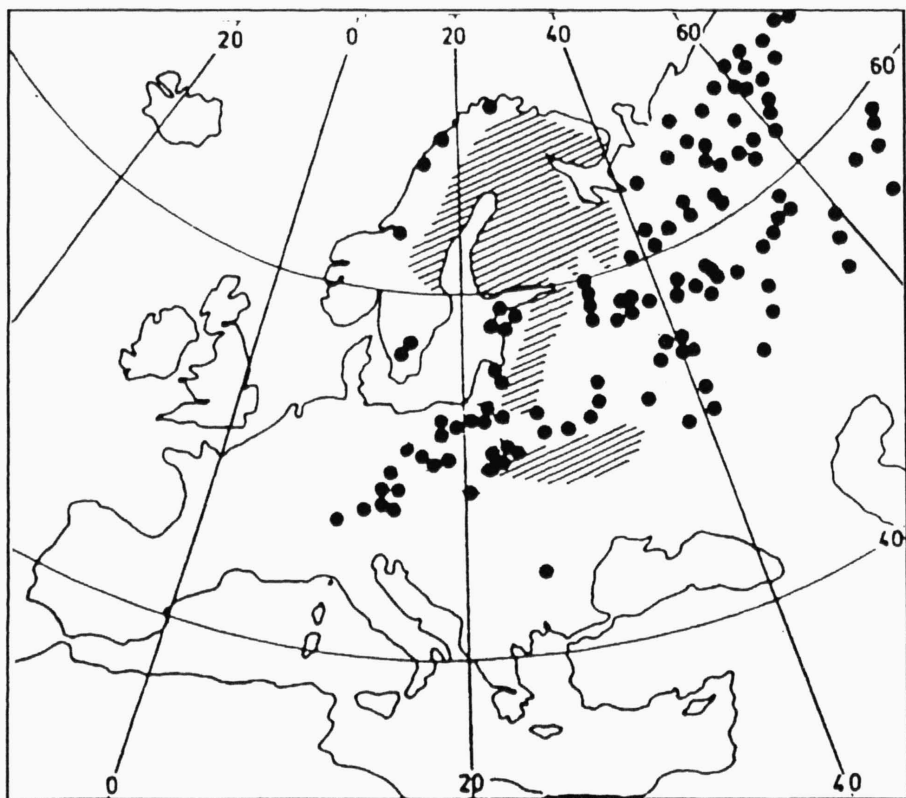
A very endangered species of the Czech flora, *Salix myrtilloides*, was found near the village Trhová Kamenice in the Železné hory Mts. (East Bohemia). This locality represents the second report on the present occurrence of the species in the Czech Republic.

Část fytogeografického okresu Železné hory byla v roce 1991 vyhlášena za chráněnou krajinnou oblast. V letech 1992-1993 jsem zde prováděl podrobný geobotanický a floristický průzkum zaměřený hlavně na části krajiny mimo současná maloplošná chráněná území. Ačkoli je oblast Železných hor poměrně dobře botanicky prozkoumána, podařilo se mi z tohoto území získat celou řadu pozoruhodných floristických i fytocenologických údajů.

Bezesporu nejvýznamnějším floristickým objevem je nález populace vrby borůvkovitě (*Salix myrtilloides*), řazené u nás mezi taxony kriticky ohrožené, na vlhké slatinné louce asi 0,3 km SZ od Kamenného vrchu, 1 km SV obce Trhová Kamenice. *S. myrtilloides* jsem zde našel 20.5.1993, determinaci v r. 1994 potvrdil ing. J. Koblížek. Herbářová položka je uložena v Muzeu východních Čech v Hradci Králové.

S. myrtilloides byla donedávna považována v České republice za neznámý rostlinný druh. V minulosti byl udáván její výskyt z Trčkova v Orlických horách, dále na Velké jizerské louce v Jizerských horách, u Lutové u Chlumu a rybníka Svět na Třeboňsku, od Strážného a z Knížecích Plání na Šumavě. Na všech těchto lokalitách druh již vyhynul, údaje o výskytu jsou z minulého století. Až do šedesátých let tohoto století se *S. myrtilloides* udržela na lokalitě u Lutové nedaleko Chlumu u Třeboně. Údaje z Jalového Dvora u Lokte, Manětína u Plzně, Řeřišného u Police n. Met., Zátaví u Písku a od Velkého Dářka jsou chybné nebo nedoložené (Chmelař 1966, Hejný et al. 1990). V r. 1986 byl tento druh znovu objeven ve Slavkovském lese nedaleko obce Prameny (Koblížek 1989). To znamená, že železnohorská populace je podle současných znalostí druhým existujícím výskytem na území ČR.

S. myrtilloides je z fytogeografického hlediska řazena k subarktiko-boreálnímu elementu s cirkumpolárním rozšířením, v Polsku je tento druh pokládán za glaciální relikt (Zarzycki

Obr. 1. - Mapa evropského rozšíření *Salix myrtilloides*. Šrafované území s roztroušeným výskytem.
 Fig. 1. - Map of the distribution of *Salix myrtilloides* in Europe. Hatched - areas with scattered occurrence.
 (Zarzycki K. et Kazmierczakowa R. 1993)

et Kazmierczakova 1993). Výskyt *S. myrtilloides* byl zaznamenán ve Skandinávii, Finsku, střední Evropě (izolované lokality ve Švýcarsku, Bavorsku, Polsku a v ČR), Pobaltí, ve střední a severní části evropského území Ruska, v severní a severovýchodní Asii po Čukotku, Kamčatku a Japonsko, v severní části Severní Ameriky (Hegi et al. 1981, Hejný et Slavík 1990, Tutin et al. 1993). V celém areálu se druh stává stále vzácnějším v důsledku ničení rašelinišť, zarůstání stanovišť dřevinami a křížení se *Salix aurita*. Zvláště ve střední Evropě *S. myrtilloides* na většině svých lokalit již vyhynula.

Lokalita, která je nazývána „Upolíný u Kamenice“ (připravuje se vyhlášení maloplošného chráněného území), leží v údolí potoka s mírně svažitou nivou, v nadmořské výšce 565–580 m, celková rozloha je cca 3 ha. Vegetační kryt tvoří rašelinné louky s převahou ostříc a mechů zčásti přerostlé vrbovými křovinami (*Salix pentandra*) a rákosem, na ně navazuje vlhká pcháčková louka s upolíný a rdesnem - jedná se o ohrožené společenstvo

as. *Polygono bistortae-Trollietum altissimi* (Hundt 1964) Bal.-Tul. 1981, na sušších místech jsou eutrofizované kosené kostřavové louky svazu *Arrhenatherion* Koch 1926. Severní část mokřadních luk byla odvodněna melioračními příkopy a osázena smrkem.

Vrba borůvkovitá se zde vyskytuje na ploše asi 50 m² v počtu několika desítek exemplářů. Ačkoli se výška *S. myrtilloides* udává v rozmezí 0,5–1 m, zde dosahuje výšky maximálně 0,3 m v důsledku okusu zvěří. Proto zde byl pravděpodobně tento druh dosud přehlížen. Populace roste v nekosené louce na okraji vrbových křovin ve společenstvu, které je možno fytoocenologicky přiřadit ke svazu *Caricion fuscae* Koch 1926 em. Klika 1934. Druhové složení je patrné z následujícího snímku:

Plocha 4 × 4 m, 2.6.1993

E₁: 80%: *Carex nigra* 2, *Phragmites australis* 2, *Selinum carvifolia* 2, *Angelica sylvestris* 1, *Comarum palustre* 1, *Festuca rubra* 1, *Filipendula ulmaria* 1, *Galium uliginosum* 1, *Salix myrtilloides* 1, *Salix repens* subsp. *rosmarinifolia* 1, *Senecio rivularis* 1, *Stellaria palustris* 1, *Valeriana dioica* 1, *Caltha palustris* +, *Cirsium palustre* +, *Crepis mollis* subsp. *succisifolia* +, *Crepis paludosa* +, *Dactylorhiza majalis* +, *Geum rivale* +, *Lathyrus pratensis* +, *Lychnis flos-cuculi* +, *Lysimachia vulgaris* +, *Myosotis palustris* agg. +, *Polygonum bistorta* +, *Potentilla erecta* +, *Ranunculus acris* +, *Ranunculus auricomus* +, *Scirpus sylvaticus* +, *Succisa pratensis* +, *Trollius altissimus* +, *Cardamine pratensis* r, *Equisetum palustre* r, *Salix pentandra* r
E₀: 5%: *Sphagnum* sp. 1

Ve srovnání s lokalitou ve Slavkovském lese, kde tato vrba roste podle publikovaného fytoocenologického snímku (Nesvadbová et Sofron 1990) ve společenstvu přechodového rašeliniště as. *Carici rostratae-Sphagnetum apiculati* Osvald 1923, je toto stanoviště poněkud sušší.

Po sdělení dr. P. Bureše, že se na louce na východním okraji Trhové Kamenice vyskytují podobné exempláře vrb, jsem na této lokalitě zjistil v květnu 1994 výskyt několika jedinců se znaky *Salix myrtilloides* a *S. aurita*, takže se velmi pravděpodobně jedná o křížence *Salix x onusta* Besser.

Summary

This contribution reports on one of the most important findings obtained during botanical exploration of Protected Landscape Area Železné hory (Iron Mountains) in 1992–1993. A population of *Salix myrtilloides* was found in a peat bog near the village Trhová Kamenice, representing the second existing locality of this critically endangered willow species in the Czech Republic. *S. myrtilloides* has been known from central, northern and eastern Europe, central and northern Russia, Japan and Northern America. In many localities this species has already disappeared, especially in central Europe, where it is threatened by extinction.

Literatura

- Chmelař J. (1966): Vrba borůvkovitá, *Salix myrtilloides* v ČSSR. - Zpr. Čs. Bot. Společ., Praha, 1:142–145.
Hegi G. et al. (1981): Illustrierte Flora von Mitteleuropa. Ed. 3. Vol. 3/1. - Paul Parey Verlag, Berlin et Hamburg, 504 p.
Hejný S. et Slavík B. [red.] (1990): Květena ČR. Vol. 2. - Academia, Praha, 504 p.
Koblížek J. (1989): Nová lokalita vrbý borůvkovitě - *Salix myrtilloides* v ČSSR. - Zpr. Čs. Bot. Společ., Praha, 24:59–60.

- Nesvadbová J. et Sofron J. (1990): Vrba borůvkovitá ve Slavkovském lese. - Arnika, Mariánské Lázně, 24:134-135.
- Rothmaler W. et al. (1988): Exkursionsflora für die Gebiete der DDR und der BRD. Ed. 7. Vol. 4. Kritischer Band.- Volk und Wissen Volkseigener Verlag, Berlin, 811 p.
- Tutin T. G. et al. (1993): Flora Europaea. Ed. 2. Vol. 1. - Cambridge University Press, Cambridge, 581 p.
- Zarzycki K. et Kazmierczakowa R. [red.] (1993): Polska czerwona księga roślin. - Polska Akademia Nauk, Kraków, 332 p.

Došlo 8. června 1994
Přijato 8. prosince 1994